

† B A R T H O L O M E W

By God's Mercy Archbishop of Constantinople-New Rome
and Ecumenical Patriarch
To the Plenitude of the Church
Grace, Peace and Mercy from the Maker of All Creation
Our Lord God and Savior Jesus Christ

Most reverend brother Hierarchs and beloved children in the Lord,

As we enter, with God's blessing, the new ecclesiastical year today, we honor with the Feast of the Indiction the "Day of protecting the natural environment" and offer glory and gratitude to the Creator of all for the "great gift of creation."

We proclaim once again with all our heart that the respect for creation and the constant concern for its protection belong to the core of our Orthodox identity as one of its most precious elements. The Church recognizes and teaches that the cause of human alienation from the "very good" creation and one's fellow human beings is the "alienation from God." It boldly reminds us that there is no authentic freedom without the Truth and outside the Truth, which is the power that truly liberates. "Know the truth, and the truth will free you" (John 8.32).

For over three decades, the Holy Great Church of Christ emphatically and dynamically promotes the eco-friendly message of Orthodoxy through its diverse initiatives. September 1, 1989, will forever signify and symbolize the commencement of a movement that produced much fruit, raised awareness about the spiritual and ethical roots and parameters of the destruction of the natural environment, mobilized individuals and institutions, inspired the rest of the Christian world, highlighted the way of responding to this great challenge – a way that passes firstly through an understanding of its connection with the crisis of human freedom and the need for radical change in mentality and conduct with a view to creation, and secondly through a common and universal action given the global dimensions and tragic consequences of the ecological destruction.

An invaluable legacy for the future lies in the many important writings on the field of theological ecology, among which the work of the professor and academician, His Eminence Elder Metropolitan John of Pergamon, retain a prominent place. An inexhaustible source of inspiration will also be found in the presentations of the nine water-borne international symposia, which hosted renowned specialists and scientists as well as representatives of the cultural and spiritual worlds. These texts are especially beneficial for environmental learning, which has carved out a significant place in contemporary education. As it has rightly been said: "In the future, an education without ecological orientation will be a parody of education."

Sustainable development is a one-way street. It will secure ecological balance in the present and constitute a guarantee for the future, but it has its conditions: ecological economy, changes in agricultural and biomechanical productivity, the production and use of energy, the movement and transportation of goods, new models of consumption, and so on. Unfortunately, good intentions,

agreements and proclamations often remain theoretical, merely “big words,” without any impact on action, “superficial injunctions,” as it has been written. Humankind has not learned from the consequences of climate change, the destructive fires, heat waves, and floods, the rapid reduction in biodiversity, the pollution of the atmosphere and seas, the deforestation and social repercussions of the environmental crisis, above all revealed in the mass migration for ecological reasons. Humanity continues to be deluded about the innate capacity of nature to protect itself and overcome human-induced damages. We know, and yet we continue to act as if uninformed, suppressing the truth that with regard to its relationship to the natural environment, our modern technocratic and econo-centered civilization does not comprise progress, since the greatest devastation of the natural environment has taken place in our own time, and age where science and economy prevail. Climate change is an immense destruction caused by human irresponsibility and the impasse of our model of organization in the life of our economy. We only have a future if we understand that the protection of the integrity of creation does not only not comprise a hurdle for economic development, but is the vehicle for real progress.

This year, the celebration of the Day of the protection of creation are accompanied by the sound of weapons in Ukraine, by the cry of the victims of military violence, the bombardment of cities and infrastructures, the groaning of nature and moaning of refugees. Every war is a humanitarian and ecological catastrophe. The ongoing violence, beyond the thousands of human lives, also destroys the natural environment that it pollutes, forcing nations and peoples to return to ways of securing energy efficiency through means that are unfriendly to the environment. Thus, humanity enters a new vicious cycle of destructive impasses, which confirm the saying that *homo sapiens* to this day continues to behave simultaneously as *homo demens*, as imprudent and irrational.

Brothers in the Lord and blessed children,

For the Church, the elements of the world – according to a theological formulation – “are not simply utilitarian or useful material for the individual needs of human beings, but they are actions of the Person of the one Creator”. Everything created by God blesses, praises and exalts God to the ages, the heavens declare His glory. This is the message expressed by the concern of the Great Church for the protection of creation. The life of the Church of Christ is a foretaste of all that we expect in the Kingdom of the Father, Son and Holy Spirit. On our way to the Eschaton, the Holy Church offers to the world the Gospel of grace as its guide and the unswerving certainty that evil, in all its forms, will not have the final word in history.

In closing, we wish you a blessed and fruitful new ecclesiastical year, and we call upon all of you, through the intercessions of the First-among-the-saints Theotokos Pammakaristos, the lifegiving grace and great mercy of the creator and redeemer of all, the pioneer and perfecter of our immaculate faith to whom be the glory and the dominion unto everlasting ages. Amen!

September 1, 2022

† Bartholomew of Constantinople

Fervent supplicant for all before God

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩ: ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ: ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐρωτάτοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Εἰσερχόμενοι σήμερον, εὐλογία Θεοῦ, εἰς τό νέον ἐκκλησιαστικόν ἔτος, τιμῶμεν κατά τήν ἑορτήν ταύτην τῆς Ἰνδίκτου τήν «Ἡμέραν προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος» καί ἀναπέμπομεν δοξολογικάς καί εὐχαριστηρίους εὐχάς πρός τόν Κτίστην τῶν ἀπάντων διά τό «μέγα δῶρον τῆς δημιουργίας».

Διακηρύσσομεν καί πάλιν γεγονυῖα τῇ φωνῇ, ὅτι ὁ σεβασμός πρός τήν κτίσιν καί ἡ διαρκῆς μέριμνα διά τήν προστασίαν τῆς ἀνήκουν εἰς τόν πυρῆνα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν ταυτότητος, ὡς ἓν ἐκ τῶν τιμαλφεστάτων στοιχείων τῆς. Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει καί διδάσκει ὅτι αἰτία τῆς ἀλλοτριώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν «καλήν λίαν» δημιουργίαν καί τόν συνάνθρωπον εἶναι ἡ «Θεοῦ ἀλλοτριώσις». Ὑπενθυμίζει δέ εὐθαρσῶς ὅτι δέν ὑπάρχει αὐθεντική ἐλευθερία χωρίς τήν Ἀλήθειαν καί ἔξω ἀπό τήν Ἀλήθειαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν ἐλευθεροποιός δύναμις. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν. η', 32).

Ἐπί τρεῖς καί πλέον δεκαετίας, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία προβάλλει μετ' ἐμφάσεως καί δυναμισμοῦ, διά ποικίλων πρωτοβουλιῶν, τό οἰκοφιλικόν μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ 1^η Σεπτεμβρίου 1989 θά σηματοδοτῆ καί θά συμβολίξῃ ἔσαεὶ τήν ἑναρξιν ἑνός εὐλογημένου κινήματος, τό ὁποῖον παρήγαγε καρπὸν πολύν, ἀνέδειξε τὰς πνευματικάς καί ἠθικάς ρίζας καί παραμέτρους τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἐκινητοποίησε πρόσωπα καί θεσμούς, ἐνέπνευσε τόν λοιπὸν χριστιανικόν κόσμον, ἔδειξε τήν ὁδὸν πρός ἀντιμετώπισιν τοῦ μεγάλου προβλήματος, ὁδὸν, ἡ ὁποία διαβαίνει διά μέσου, πρῶτον, τῆς κατανοήσεως τῆς συνδέσεως αὐτοῦ μέ τήν κρίσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καί τῆς ἀνάγκης ριζικῆς ἀλλαγῆς νοοτροπίας καί συμπεριφορᾶς ἀπέναντι εἰς τήν κτίσιν, καί, δεύτερον, διά τῆς κοινῆς καί πανανθρωπίνης δράσεως, δεδομένων τῶν παγκοσμίων διαστάσεων καί τῶν τραγικῶν ἐπιπτώσεων τοῦ οἰκολογικοῦ ὀλέθρου.

Πολύτιμον παρακαταθήκην διά τό μέλλον ἀποτελεῖ ἡ σημαντικὴ συγγραφικὴ παραγωγή εἰς τόν χῶρον τῆς θεολογικῆς οἰκολογίας, κεντρικὴν θέσιν εἰς τήν ὁποίαν κατέχουν αἱ μελέται τοῦ Ἐρωτάτου Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ἰωάννου, Καθηγητοῦ καί Ἀκαδημαϊκοῦ. Ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐμπνεύσεως θά ἀποτελοῦν καί αἱ εἰσηγήσεις εἰς τὰ ἑννέα ἐν πλῶ διεθνή οἰκολογικά Συμπόσια, εἰς τὰ ὁποία συμμετεῖχον ὀνομαστοὶ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καί ἐκπρόσωποι τῆς πολιτικῆς, τοῦ πολιτισμοῦ καί τοῦ πνεύματος. Τὰ κείμενα αὐτά εἶναι ἰδιαίτερος χρῆσιμα καί διά τήν

περιβαλλοντικήν αγωγήν, ή όποία διεκδικεί σημαντικόν ρόλον εις τήν σύγχρονον έκπαιδευσιν. Όρθως έχει λεχθῆ, ότι «στό μέλλον, μία παιδεία χωρίς οικολογικό προσανατολισμό θά είναι παρωδία παιδείας».

Ή άειφόρος ανάπτυξις είναι μονόδρομος. Αύτή, ή όποία διασφαλίζει τήν οικολογικήν ίσορροπίαν εις τό παρόν καί άποτελεϊ έγγύησιν διά τό μέλλον, έχει τούς όρους της: τήν οικολογικήν οικονομίαν, τήν άλλαγήν εις τήν γεωργικήν καί τήν βιομηχανικήν παραγωγήν, εις τήν παραγωγήν καί τήν χρῆσιν τῆς ενεργείας, εις τάς μετακινήσεις καί τάς μεταφοράς άγαθών, νέα καταναλωτικά πρότυπα κ. ά. Δυστυχώς, συχνά αϊ καλάί προθέσεις, αϊ συμφωνίαί καί αϊ διακηρύξεις, παραμένουν άπλή θεωρία, «μεγάλα λόγια», χωρίς αντίκρουσμα εις τήν πράξιν, «άκάλυπτες έπιταγές», όπως έχει γραφῆ. Ή ανθρωπότης δέν συνετίζεται από τήν κλιματικήν άλλαγήν, τάς καταστροφικάς πυρκαϊάς, τούς καύσωνας, τά πλημμυρικά φαινόμενα, τήν ραγδαίαν μείωσιν τῆς βιοποικιλότητος, τήν μόλυνσιν τῆς άτμοσφαιρας καί τών θαλασσών, τήν άποψίλωσιν τών δασών καί τάς κοινωνικάς έπιπτώσεις τῆς περιβαλλοντικῆς κρίσεως, μέ πρώτην τήν μαζικήν μετανάστευσιν διά περιβαλλοντικούς λόγους. Έξακολουθεϊ νά τρέφη ψευδαισθήσεις περί τῆς έγγενούς ικανότητος τῆς φύσεως νά αὐτοπροστατεύεται καί νά υπερβαίνει τά ανθρωπογενῆ τραύματα. Γνωρίζομεν, αλλά συνεχίζομεν νά δρῶμεν ως άπληροφόρητοι, νά άπωθῶμεν τήν αλήθειαν ότι, αναφορικώς προς τήν σχέσηιν μέ τό φυσικόν περιβάλλον, ό σύγχρονος τεχνοκρατικός καί οικονομοκεντρικός πολιτισμός μας δέν άποτελεϊ πρόοδον, έφ' όσον ή μεγαλυτέρα καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος συνετελέσθη εις τήν έποχήν μας, έποχήν κυριαρχίας τῆς έπιστήμης καί τῆς οικονομίας. Ή κλιματική άλλαγή είναι μία μεγάλη καταστροφή, ή όποία προεκήθη από τήν ανθρωπίνην ανευθυνότητα καί τό άδιέξοδον πρότυπον όργανώσεως τῆς οικονομικῆς ζωῆς. Έχομεν μέλλον, μόνον εάν κατανοήσωμεν ότι ή προστασία τῆς άκεραιότητος τῆς δημιουργίας όχι μόνον δέν άποτελεϊ έμπόδιον εις τήν οικονομικήν ανάπτυξιν, αλλά είναι τό όχημα διά πραγματικήν πρόοδον.

Έφέτος, οί έορτασμοί τῆς Ήμέρας προστασίας τῆς κτίσεως συνηχοῦν μέ τήν κλαγγήν τών όπλων εις τήν Ουκρανίαν, μέ τήν κραυγήν τών θυμάτων τῆς πολεμικῆς βίας, τούς βομβαρδισμούς τών πόλεων καί τών ύποδομῶν, τήν συνοδυνωμένην φύσιν καί τούς στεναγμούς τών προσφύγων. Κάθε πόλεμος είναι μία ανθρωπιστική καί οικολογική καταστροφή. Ή συνεχιζόμενη βία, εκτός από τάς χιλιάδας ανθρωπίνων ζωών, τάς όποίας καταστρέφει, καί τήν μόλυνσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, αναγκάζει κράτη καί λαούς νά επιστρέψουν εις μή φιλικάς προς τό περιβάλλον μορφάς εξασφαλίσεως ενεργειακῆς έπαρκειας. Τοιουτοτρόπως, ή ανθρωπότης εισέρχεται εις ένα νέον φαῦλον κύκλον καταστροφικῶν άδιεξόδων. Έπιβεβαιώνεται δέ τό λεχθέν, ότι ό homo sapiens καί σήμεραν εξακολουθεϊ νά συμπεριφέρεται εκ παραλλήλου ως homo demens, ως άσοφος καί παράφρων.

Αδελφοί εν Κυρίω καί τέκνα ευλογημένα,

Διά τήν Έκκλησίαν, τά στοιχεΐα τοῦ κόσμου, κατά μίαν θεολογικωτάτην διατύπωσιν, «δέν είναι άπλῶς χρήματα, χρήσιμο υλικό για τίς άτομικές άνάγκες τοῦ ανθρωπου, αλλά πράγματα, δηλαδή πράξεις - πεπραγμένα ενός δημιουργού

Προσώπου». Πάντα τά ἔργα Κυρίου εὐλογοῦν, ὑμνοῦν καί ὑπερυψοῦν Αὐτόν εἰς τοὺς αἰῶνας, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται τὴν δόξαν Του. Αὐτό τό μήνυμα ἐκφράζει ἡ μέριμνα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ τὴν προστασίαν τῆς δημιουργίας. Ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι πρόγευσις ὅσων προσδοκῶμεν ὡς πραγματικότητα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καθ' ὁδόν πρὸς τὰ Ἐσχατα, ἡ Ἁγία Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τὸν κόσμον ὡς ὁδηγόν τό Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος καί τὴν ἀκλόνητον βεβαιότητα, ὅτι τό κακόν, ὑπὸ ὅλας του τὰς μορφάς, δέν ἔχει τὸν τελευταῖον λόγον εἰς τὴν ἱστορίαν.

Κατακλείοντες, εὐχόμεθα αἴσιον καί καρποτόκον τὸν νέον ἐκκλησιαστικόν ἐνιαυτόν, ἐπικαλούμενοι ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, πρεσβείαις τῆς Ἁγιοπρώτου Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου, τὴν ζωήρυτον χάριν καί τό μέγα ἔλεος τοῦ ποιητοῦ καί λυτρωτοῦ τῆς κτίσεως ὅλης, τοῦ ἀρχηγοῦ καί τελειωτοῦ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, Ὡ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

βκβ' Σεπτεμβρίου α'
Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρὸς Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν
β.